

Sterkur Stöðvarfjörður

Stöðugreining í byrjun árs 2022

Brothættar Byggðir

Brothættar byggðir – Sterkur Stöðvarfjörður.....	2
Greining á stöðu í byrjun árs 2022	3
Þróun síðustu ára og núverandi staða.....	3
Lýðfræðilegir þættir	3
Vinnusóknarsvæði	5
Staða í atvinnumálum og helstu breytingar síðustu ára	5
Fiskeldi.....	6
Fjárhagsstaða sveitarfélagsins.....	7
Meðalútsvarsstofn á íbúa í sveitarfélaginu	8
Framboð á þjónustu og helstu breytingar síðustu ára	8
Einkarekin þjónusta á svæðinu.....	8
Opinber þjónusta.....	9
Sérstaða byggðarlagsins	11
Húsnæðismál	11
Innviðir.....	12
Rafmagn.....	12
Fjarskipti	12
Farsímasamband	12
Vegamál.....	13
Annað	13
Horfur næstu ára og helstu ályktanir um forsendur	13
Lýðfræðilegir þættir	13
Fjöldi íbúa á vinnusóknarsvæði	14
Horfur í atvinnumálum.....	14
Fjárhagsstaða sveitarfélagsins á næstu árum	14
Þróun húsnæðismála á næstu árum	14
Sérstæða byggðarlagsins og vægi hennar á komandi árum.....	14
Innviðir og möguleg þróun þeirra á komandi árum	15
Snertifletir við helstu opinberar áætlanir.....	15
Menningarstefna Fjarðabyggðar 2019 – 2021	16
Ferðamálastefna 2020 - 2021.....	16
Húsnæðisáætlun 2022.....	17
Fjölskyldustefna Fjarðabyggðar.....	17

Umhverfis – og loftlagsstefna Fjarðabyggðar 2020 - 2040	17
Stefnuhættir í fiskeldi	18
Aðalskipulag Fjarðabyggðar til næstu 20 ára	18
Svæðisskipulag Austurlands	18
Strandsvæðisskipulag	19
SVÓT - greining	19

Brothættar byggðir – Sterkur Stöðvarfjörður

Stöðugreining var unnin í byrjun árs 2022 af verkefnisstjórn Sterks Stöðvarfjarðar og var notuð við gerð verkefnisáætlunar fyrir verkefnið.

Allar myndir voru teknar af Kristjáni Þ. Halldórssyni, sérfræðingi hjá Byggðastofnun. Athugasemdir skulu berast til verkefnisstjóra á netfangið valborg@austurbru.is.

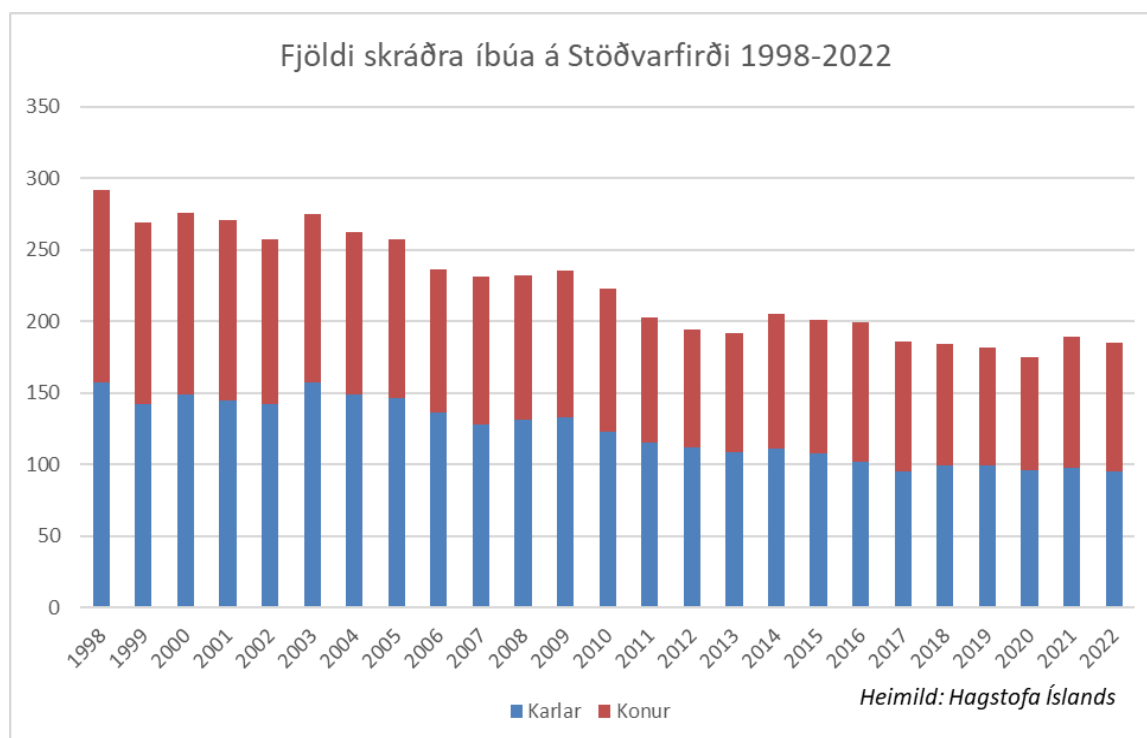
Greining á stöðu í byrjun árs 2022

Í skjalinu er farið yfir helstu atriði er varpa ljósi á stöðu byggðarlagsins við Stöðvarfjörð sem gæti haft áhrif á mótun stefnu fyrir verkefnið Sterkur Stöðvarfjörður sem er hluti af byggðapróunarverkefninu Brothættar byggðir sem er á vegum Byggðarstofnunnar.

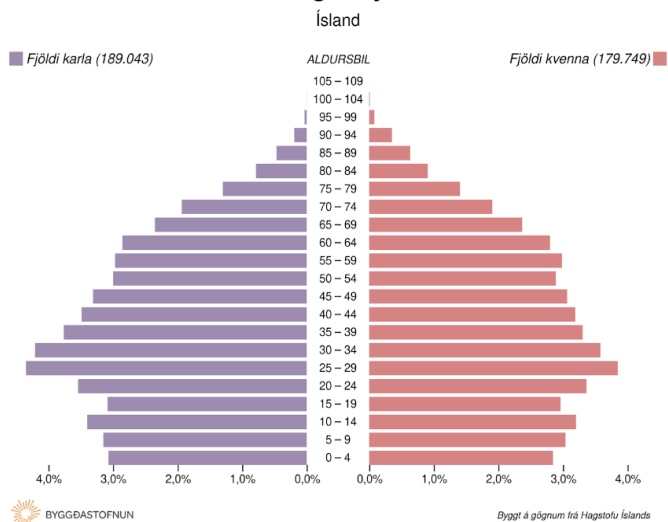
Þróun síðustu ára og núverandi staða

Lýðfræðilegir þættir

Skráðum íbúum á Stöðvarfirði hefur fækkað úr 276 í 189, eða um 32% frá árinu 2000. Fækkun er þó hæð frá 2017 og árinu 2020 fjölgaði íbúum miðað við árin á undan. Lítilsháttar fækkun varð aftur á árinu 2021. Það sést enn fremur á tölum af vef Hagstofu Íslands að karlar hafa jafnan verið nokkuð fleiri en konur. Munurinn er þó ívið minni en í upphafi tímabilsins. Konur voru í upphafi árs 91 eða 48% íbúa en karlar 98 eða 52% íbúa.

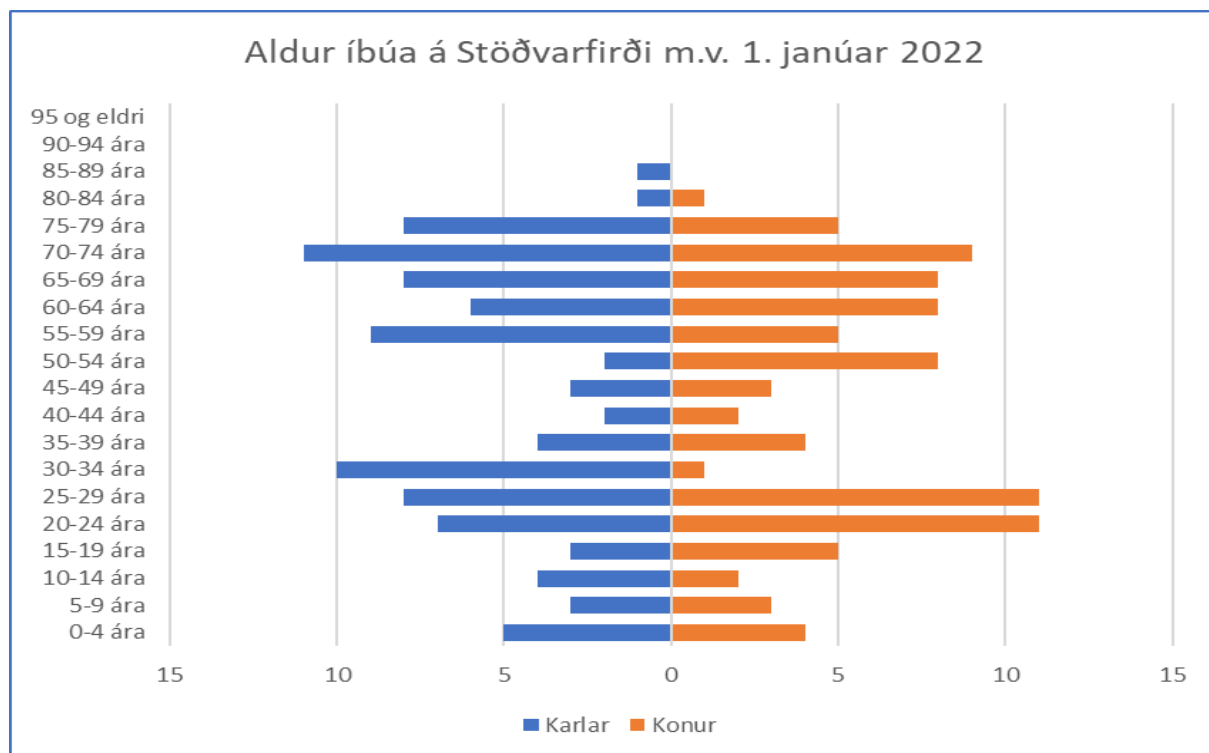

Aldursdreifing 1. janúar 2021

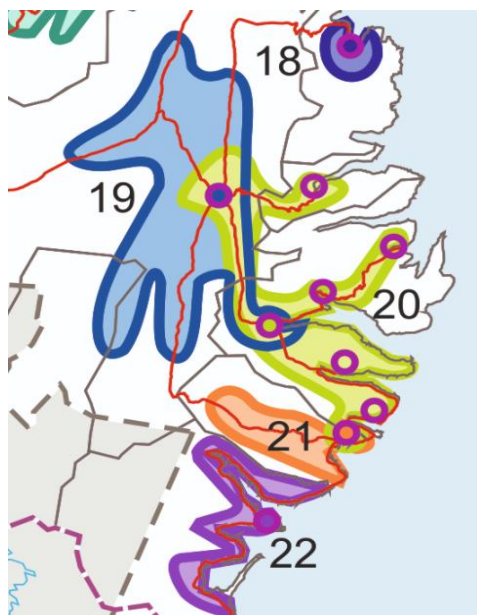

Aldursdreifing íbúa á Stöðvarfirði er ólík aldersdreifingu Íslendinga í heild, sjá myndir til samanburðar. Einkum vekur athygli hversu fjölmennur hópur þeirra er sem komin eru um og yfir miðjan aldur, þ.e. 50 ára og eldri. Einnig að fáir eru á aldersbilinu 35-50 ára og ungmenni 10-19 ára.

Það vekur á hinn bóginn athygli og felur væntanlega í sér tækifæri hversu margir íbúar eru á aldrinum 20-34 ára og að ung börn eru þó nokkuð mörg.

Vinnusóknarsvæði

Vinnusvæði íbúa Stöðvarfjarðar

Á korti Bygðarstofnunar¹ yfir vinnusóknarsvæði frá árinu 2014 kemur fram að reiknað er með að Stöðvarfjörður sé annars vegar inni á vinnusóknarsvæði Reyðarfjarðar og hins vegar á svæði með Breiðdal. Það kemur heim og saman við mat á vinnusókn í Brothættum byggðum. Því má segja að miðað við mörg smærri þorp landsins hafi Stöðfirðingar aðgang að tiltölulega fjölmennu atvinnusóknarsvæði. Á móti kemur að aksturstími til Reyðarfjarðar er væntanlega af stærðargráðu 35-45 mínútur við bestu aðstæður (44 km um Fáskrúðsfjargöng).

Staða í atvinnumálum og helstu breytingar síðustu ára

Fiskvinnsla og fiskveiðar voru til langs tíma höfuðatvinnuvegur Stöðfirðinga. Þar var um langt skeið rekin togaraútgerð og frystihús með aðaláherslu á bolfiskvinnslu.

Við lokun frystihússins árið 2005 fækkaði störfum allverulega á Stöðvarfirði. Þegar tilkynnt var um áform um að loka frystihúsinu voru 32 starfandi við fiskvinnslu og því mikil blóðtaka í atvinnulífi þorpsins. Í dag eru um 5-6 línubátar sem landa á Stöðvarfirði í 8-10 mánuði á ári en engin afli er unnin á staðnum. Einnig hafa verið nokkrir strandveiðibátar yfir sumartímann. Þessir bátar nota þjónustu á Stöðvarfirði, bæði við höfnina og hjá Fiskmarkaði Austurlands.

Í dag eru nokkur fyrirtæki á sviði þjónustu og verslunar. Á Stöðvarfirði er rekin kjörbúðin Brekkan. Þar er hægt að kaupa ýmsar nauðsynjavörur en einnig þjónar verslunin hlutverki eins konar félagsmiðstöðvar bæjarbúa. Verktakafyrirtækið Landatangi er starfrækt á staðnum. Þar er rekið verkstæði ásamt ýmis konar þjónustu varðandi jarðvegsvinnu og öðrum tilfallandi verkefnum.

Grunnskólinn og leikskólinn er stærsti vinnustaðurinn á Stöðvarfirði og er skólinn rekin sameiginlega með grunnskóla Breiðdalsvíkur. Einnig er starfræktur tónlistarskóli á staðnum. Sköpunarmiðstöðin á Stöðvarfirði var stofnað til að nýta mannvirki sem áður hýstu fiskvinnslu staðarins.

Ferðaþjónusta er rekin allt árið um kring á Stöðvarfirði, þó að sumarið sé hinn mesti annatími. Sveitarfélagið Fjarðabyggð rekur þjónustumiðstöð í bænum og læknir og hjúkrunarfræðingur á vegum HSA eru með fasta viðveru tvisvar í mánuði.

Þegar grannt er skoðað eru þó nokkuð margir vinnustaðir á Stöðvarfirði og er farið ítarlega yfir þá vinnustaði sem eru á staðnum eða innan skilgreinds vinnusvæðis undir kaflanum „Horfur í atvinnumálum“. Hér er þó farið yfir þá staði sem eru með árstíðarbundna starfsemi.

¹ <https://www.byggdastofnun.is/static/files/kort/vinnusoknarsvaedi-1214.jpg>

Innar í Stöðvarfirðinum, á landeign sveitabæjarins Stöð, fer fram umfangsmikill fornleifauppgröftur og fer vinnan að mestu fram að sumri til. „Safnið hans Antons“ hefur ekki eiginlegan opnunartíma enda vantar safnið hentugt húsnæði. Hægt er þó að skoða safnið eftir samkomulagi við eigenda þess.

Veraldarvinir sem eru óhagnaðardrifið félagsamtök sem sinna sjálfböðavinnu, ásamt námskeiðahaldi eru með aðsetur á Stöðvarfirði. Tilgangur Veraldarvina er að efla samfélagsvitund þátttakenda með því að ýta undir sjálfbærni og tiltekt í nærumhverfinu. Samtökin eiga húsnæði á Stöðvarfirði og dvelja allt að 8 einstaklingar þar í senn, allt árið um kring. Að endingu má nefna að yfir vetrartímann er starfrækt verslun með notaða muni og fatnað á vegum Rauða kross Íslands. Sjálfböðaliðar sjá um að standa vaktina á opnunartíma verslunarinnar.

Atvinnuleysi er lítið enda vinnusvæði stórt en margir sækja vinnu í öðrum bæjarkjörnum.

Fiskeldi

Fyrir um fimm árum sótti Fiskeldi Austfjarða um leyfi til fiskeldis í Stöðvarfirði² og hefur Matvælastofnun gefið út leyfi fyrir sjö þúsund tonna fiskeldi.

Upplýsingar í þessum kafla um fiskeldi eru unnar upp úr mati Skipulagsstofnunar sem gefið var út 2021³.

Fjarðabyggð hefur samþykkt stefnumótun um fiskeldi og nýtingaráætlun fyrir firði sveitarfélagsins. Þar kemur meðal annars fram að fiskeldi skuli vera bundið við þá firði sem eru í byggð og þar sem

² <https://www.austurfrett.is/frettir/fa-rekstrarleyfi-til-fiskeldis-i-stoedhvarfirdhi>

³ <https://www.skipulag.is/skipulagsstofnun/frettir/sjokviaeldi-fiskeldis-austfjarda-hf.-i-stodvarfirdi.-framleidsla-a-7.000-tonnum-af-laxi-a-ari>

atvinnustarfsemi fer fram. Að auki er gerð krafa um að efnahagslegur og samfélaglegur ábati af fiskeldi nýtist sveitarfélaginu til framtíðar.

Eins og hefur komið fram þá gaf Matvælastofnun út leyfi fyrir 7000 tonna framleiðslu á laxi í sjókvíum í Stöðvarfirðinum. Vegna mögulegrar erfðablöndunar milli eldislaxa og náttúrulegra laxastofna, er ekki gert ráð fyrir eldi á frjóum laxi í Stöðvarfirði og því eru áform um að notast við ófrjóan eldislax. Tilbúin seiði verða flutt frá Þorlákshöfn til eldiskvía í Stöðvarfirði en öll slátrun og frekari vinnsla á fiski mun fara fram á Djúpavogi. Því er ljóst að flest störf í landi eru í tengslum við slátrun eldisfisks en slík slátrun er ekki í sveitarfélaginu svo að markmið Fjarðabyggðar um að starfsemi tengt fiskeldinu sé í sveitarfélaginu, er ekki að fullu uppfyllt. Störf við umhirðu búra og fóðrun gætu orðið til á Stöðvarfirði, en hversu mörg þau störf yrðu, er ekki ljóst. Öll vinnsla fer fram á Djúpavogi en sá byggðarkjarni tilheyrir Múlaþingi. Á móti kemur að Fjarðabyggð mun fá útsvarstekjur og fasteignagjöld auk þess sem kaupa þarf ýmsa þjónustu af fyrirtækjum í Fjarðabyggð og þá sérstaklega af fyrirtækjum á Stöðvarfirði.

Á þessum tímapunkti er erfitt að spá um hversu mörg störf munu nákvæmlega verða til við tilkomu fiskeldis í Stöðvarfirði. Samkvæmt upplýsingum úr skýrslu Byggðastofnunar frá árinu 2017⁴ er hægt að miða við að fyrir hver 1.000 tonn af eldisfiski sem alin eru, verði til um 23 störf, það er, 13 störf sem tengjast beint fiskeldinu og svo 10 afleidd störf. Miðað við þetta mun 7.000 tonna eldi í Stöðvarfirði skapa 91 bein störf hjá Fiskeldi Austfjarða, þar af má reikna með 10-20 stöðugildum á Stöðvarfirði. Þar sem um spár er að ræða er ekki hægt að fullyrða hversu mörg störf munu skapast þegar upp verður staðið.

Varðandi umhverfisáhrif og önnur áhrif á samfélagið þá mun fiskeldið í Stöðvarfirði hafa áhrif á hagræna og félagslega þætti. Kemur þetta fram í álitum Skipulagsstofnunar⁵. Ljós frá sjókvíum mun berast að byggðakjarnanum í Stöðvarfirði og hafa sjónræn áhrif, þar sem staðsetning kvíanna er á móti byggðinni og því vel sýnileg. Neikvæð áhrif verða að miklu leyti staðbundin og afturkræf, að því leyti að áhrifin munu vara á meðan fiskeldið er í firðinum. Ljóst er að skiptar skoðanir eru um fiskeldi í Stöðvarfirði og því nauðsynlegt að öll áframhaldandi vinna er varðar fyrirhugað fiskeldi sé unnin í sátt við bæði íbúa Stöðvarfjarðar sem og Fjarðabyggð.

Fjárhagsstaða sveitarfélagsins

Fjárhagsstaða Fjarðabyggðar er sterk, framlegð er góð og stendur vel undir skuldum. Fjarðabyggð er þó viðkvæm fyrir utanaðkomandi áföllum, svo sem verðbólgu og fleiru. Rekstrartekjur samstæðu A og B hluta sveitarfélagsins námu samtals 8.746 milljónir króna en þar af námu rekstrartekjur A hluta 6.654 milljónir króna á árinu 2021. Til samanburðar voru rekstrartekjur samstæðu 8.706 milljónir króna árið 2020. Rekstrartekjur samstæðu hækkuðu einungis um 0.5% á milli ára vegna áhrifa af aflagðri starfsemi í rekstri hjúkrunarheimila í maí 2021 og sölu Rafveitu Reyðarfjarðar um mitt ár 2020.

Eignir sveitarfélagsins voru í lok árs 2021 samtals að fjárhæð 16.673 milljónir króna þar af námu fasta fjármunir 15.631 milljónum króna.

⁴ https://www.byggdastofnun.is/static/files/Fiskeldi/byggdaleg_ahrif_fiskeldis.pdf

⁵ <https://skipulag.eplica.is/media/attachments/Umhverfismat/1701/201808002-Sj%C3%B3kv%C3%ADaeldi%20Fiskeldis%20Austfjar%C3%B0a%20%C3%AD%20St%C3%B6%C3%B0varfir%C3%B0i.%20Framlei%C3%B0sla%20%C3%A1%207.000%20tonnum%20af%20laxi%20%C3%A1%20%C3%A1ri.pdf>

Heildarskuldir í árslok 2021 voru 10 milljarðar eða tæplega 2 milljónir á hvern íbúa. Skuldahlutfall var um 114% í árslok 2021 en skuldaviðmið var um 89% í árslok 2021.

Meðalútsvarsstofn á íbúa í sveitarfélaginu

Venjulega er fjallað um meðal útsvarstekjur á íbúa heldur en að taka útsvarsstofninn í heild þegar verið er að skoða tekjur íbúa í tilteknu sveitarfélagi.

Útsvarsstofninn var 26.938.830.413 árið 2020 eða 5.294.451 krónur að meðaltali á íbúa. Að líkindum er það með hærri tölum yfir meðaltal útsvarsstofns á íbúa í þeim byggðarlögum sem til samanburðar eru í tengslum við verkefnið Brothættar byggðir. Erfitt er á hinn bóginn að draga ályktanir um stöðuna á Stöðvarfirði í ljósi þess hversu fáir íbúarnir eru af heildinni í Fjarðabyggð.

Framboð á þjónustu og helstu breytingar síðustu ára

Þjónusta á svæðinu hefur dregist saman í hlutfalli við minnkandi aflaheimildir og samdrátt í sjávarútvegi. Brotthvarf togara og lokun frystihúss við sölu til Samherja leiddi til mikilla breytinga fyrir atvinnulíf sem samhliða dró úr þjónustu. Afleiddar greinar sem tengdust fiskvinnslu og útgerð hafa jafnt og þétt lagst af.

Einkarekin þjónusta á svæðinu

Verslunin Brekkan er í þorpinu og hefur starfað síðustu 17 ár og þjónað íbúum. Þar er hægt að kaupa helstu nauðsynjavörur, ásamt því að starfsfólk búðarinnar sinnir upplýsingagjöf til ferðamanna og er einskona félagsmiðstöð íbúa. Stöðugildi eru að jafnaði tvö.

Verktakafyrirtækið Landatangi er starfrækt á staðnum. Þar er rekið verkstæði ásamt því að sinna ýmskonar þjónustu varðandi jarðvegsvinnu og öðrum tilfallandi verkefnum. Stöðugildi eru að jafnaði þrjú.

Stöddinn sem sérhæfir sig í hvers kyns fiskverkun er staðsettur í bænum. Nýir eigendur tóku við fyrirtækinu árið 2022. Hafinn er undirbúningur að fiskvinnslu á staðnum.

Sköpunarmiðstöðin hefur verið starfrækt á Stöðvarfirði síðastliðin 11 ár. Starfsemi miðstöðvarinnar er ætlað að efla menntun á svæðinu og að stuðla að lifandi tónlistar – og menningarlífi. Miðstöðin býður upp á vinnustofudvöl fyrir listafólk ásamt því að hljóðver og leirbrennsla eru í húsinu. Stöðugildi er eitt og hálft. Frá janúar til desember árið 2021 nýttu 46 listamenn aðstöðuna sem er í miðstöðinni. COVID-19 og samkomutakmarkanir tengd faraldrinum höfðu áhrif á hversu margir dvöldu við vinnu sína hjá Sköpunarmiðstöðinni en til samanburðar dvöldu um 70 listamenn árið 2018.

Ferðapjónusta er rekin allt árið um kring á Stöðvarfirði, þó að sumarið sé hinn mesti annatími. Gistiheimilið Saxa er með opið nánast allt árið og býður upp á ýmis konar viðburði og þar er einnig rekinn veitingastaður. Þar er svefnpláss fyrir 32 í 16 herbergjum. Stöðugildi eru tvö.

Fyrir framan Brekkuna er hleðslustöð fyrir rafmagnsbíla og svo er N1 með sjálfsafgreiðslustöð fyrir bensín og dísilolíu, staðsett fyrir framan Gistiheimilið Saxa.

Í gömlu kirkjunni er rekið gistiheimili sem er opið allt árið. Þar er svefnpokaþláss fyrir 8-10 manns. Að endingu er rekin ferðapjónusta á bænum Óseyri og er opið allt árið um kring. Eigendur sjá um að reka staðinn.

Steinasafn Petru er opið yfir sumarið og er mikið aðdráttarafl fyrir Stöðvarfjörð en sumarið 2021 komu um 26.000 gestir á safnið. Þar eru tvö fastráðin stöðugildi yfir sumarið.

Gallerí Snærós er staðsett í bænum og þar er hægt að kaupa fallegt handverk sem unnið er af eigendum fyrirtækisins. Galleríð er fjölskyldurekið fyrirtæki og sjá meðlimir hennar um að vera á staðnum á opnunartíma þess.

Handverksfyrirtækið Saumakot er á Stöðvarfirði. Fyrirtækið er rekið af einum einstaklingi sem vinnur eftir því sem tilefni gefur til.

Salthúsmarkaðurinn er staðsettur í gamla félagsheimili bæjarins og er opinn yfir sumartímann. Þar rekur félag eldri borgara handverksmarkað ásamt því að hægt er að kaupa matvæli sem eru framleidd af heimafélki. Meðlimir í félagi eldri borgara sjá um að standa vaktina á opnunartíma markaðarins. Markaðurinn er einnig upplýsingamiðstöð fyrir gesti Stöðvarfjarðar þegar lokað er í Brekku.

Fiskmarkaður Austurlands er með starfstöð á Stöðvarfirði. Fyrirtækið er tengiliður milli útgerðar og fiskvinnslu. Hjá fyrirtækinu starfa tveir starfsmenn í heilsárs störfum.

Eins og fram hefur komið er Stöðvarfjörður hluti af stóru og fremur víðfeðmu atvinnusvæði sem nær frá Breiðdal til Reyðarfjarðar. Einn stærsti einstaki vinnustaður íbúa Stöðvarfjarðar er Alcoa Fjarðaál og tengd fyrirtæki á Reyðarfirði. Þar starfa um 15 íbúar Stöðvarfjarðar um þessar mundir.

Smábátaútgerð er á Stöðvarfirði og eru 3-4 trillur á strandveiðum í firðinum. Fleiri smábátar landa þó í höfninni, yfir árið.

Opinber þjónusta

Sveitarfélagið hefur staðið vörð um þjónustu þess frá sameiningu Austurbyggðar og Fjarðabyggðar. Íbúar hafa aðgengi að allri þjónustu sveitarfélagsins, þó að öll þjónusta sé ekki veitt á sjálfum Stöðvarfirði og þurfa því íbúar oft að leita til stærri byggðarkjarna eftir þjónustu.

Samkvæmt íbúakönnun sem Austurbrú lagði fyrir íbúa Stöðvarfjarðar í janúar 2022 lýstu 63% íbúa óánægju með viðhald mannvirkja í eigu sveitarfélagsins. Einni kom fram að hluti íbúa væri ekki sáttur við þjónustu sveitarfélagsins. Líta má á þessa niðurstöðu sem tækifæri til að bæta úr á verkefnistíma.

Sveitarfélagið Fjarðabyggð hefur þjónustueiningu í bænum með einn starfsmann. Þjónustumiðstöðin veitir þjónustu í snjómokstri, slætti á sumrin og aðstoðar við ýmislegt sem upp kemur. Einnig er einn starfsmaður sem hefur yfirumsjón með íþróttamannvirkjum bæjarins.

Grunn- og leikskóli bæjarins er samrekinn með Breiðdalsvík og heitir Breiðdals – og Stöðvarfjarðarskóli. Kennt er í grunnskólanum á Stöðvarfirði þriðjudaga og fimmtudaga, á Breiðdalsvík mánudaga og miðvikudaga og svo eru nemendur í sínum heimaskóla á föstudögum. Leikskólabörn eru í sínum byggðakjörnum alla daga vikunnar.

Haustið 2022 eru 35 nemendur skráðir í grunnskólann. Tólf af þeim eiga lögheimili á Stöðvarfirði. Átta börn eru á leikskóladeildinni.

Í leikskólanum starfa fjórir starfsmenn ásamt matráði og tveir skólaliðar grunnskólans aðstoða eftir því sem við á.

Við grunnskóla Stöðvarfjarðar og Breiðdalsvíkur starfa sjö kennarar. Störf sem tengjast skólastarfinu eru eftirfarandi:

Bókasafnsfræðingur sér um bókasafn Stöðvarfjarðar sem er staðsett í skólabyggingunni. Bókasafnið er opið almenningi tvisvar í viku, þriðjudaga og fimmtudaga. Tveir skólabílstjórar sjá um skólaakstur á milli Breiðdalsvíkur og Stöðvarfjarðar. Skólahjúkrunarfræðingur á vegum HSA kemur í skólann á þriðjudögum. Einn matráður sér um matseld fyrir grunn- og leikskóla.

Pósturinn rekur ekki eiginlega starfsstöð á Stöðvarfirði en tveir starfsmenn fyrirtækisins eru búsettir á Stöðvarfirði og sjá um akstur og útburð á pósti bæði í bænum sem og öðrum byggðarkjörnum í Fjarðabyggð.

Á Stöðvarfirði er lítil sundlaug rekin þar sem gestir hafa aðgengi að bæði heitum og köldum potti. Sundlaugin er opin frá 30. maí til 31. ágúst og er lokað yfir vetrartímann. Íþróttahúsið er nýtt undir kennslu alla daga vikunnar frá morgni til seinniparts en eftir það taka við æfingar Íþróttafélagsins. Líkamsrækt er einnig rekin í húsinu og er reksturinn í höndum Íþróttafélagsins Súlnnar. Korthafar fá aðgangsslykil og komast þannig inn kvölds og morgna, alla daga ársins.

Opnun á gámasvæði er tvisvar sinnum í viku og er starfsmaður á vegum Fjarðabyggðar á svæðinu á þeim tíma.

Öll lækniþjónusta er í höndum HSA (Heilbrigðisþjónusta Austurlands). Læknir kemur á Stöðvarfjörð tvisvar sinnum í mánuði. Hjúkrunarfræðingur sem er búsettur á Stöðvarfirði vinnur á sama tíma. Í íbúakönnun Austurbrúar kemur fram í svörum íbúa að 42% hafa ekki nýtt sér þjónustu hjúkrunarfræðings á síðustu 12 mánuðum en 31% hefur farið 2-5 sinnum, um 36% hafa farið 2-5 sinnum til hjúkrunarfræðings annars staðar í fjórðungnum á síðastliðnu ári. Svipaður fjöldi hefur leitað annað til heimilislæknis. Á heildina litið telja íbúar Stöðvarfjarðar að þjónusta lækni og hjúkrunarfræðings og aðgengi að henni, ekki vera góða, yfir 60% telja hana vera slaka. Því er nauðsynlegt að skoða hvort núverandi fyrirkomulag sé að nýtast Stöðfirðingum nægilega vel.

Lyfjaafgreiðsla er opin tvisvar sinnum í viku. Lausasala og afgreiðsla er fyrir pöntuð lyf. Heimaþjónusta fyrir aldraða er á vegum Fjarðabyggðar og starfsmaður þjónustunnar býr á Stöðvarfirði. Skipulögð dagdvöl er ekki í boði og þurfi fólk að flytja á dvalarheimili þarf það að flytja annað.

Sérstaða byggðarlagsins

Sérstaða byggðarlagsins er meðal annars mikil náttúrufegurð og stór og merkileg kennileiti. Má þar nefna Súlurnar í Súlunadal sem standa beint á móti þorpinu. Saxa, sjóhverinn, er tignarlegur þegar hann gýs en staðsetning er rétt fyrir utan þorpið, norðanmegin. Einbúinn er áberandi þar sem hann hvílir upp í Jafnadal. Svo er gaman að ganga í gegnum Steinbogann sem kemur úr Álftafellinu. Fjallið Steðji rís tignarlegt fyrir ofan þorpið. Önnur atriði sem skipta máli eru meðal annars:

- Hvert sem þú horfir sérðu stórbrotna náttúru.
- Elsti landnámsskáli sem fundist hefur hér á landi er inn við bæinn Stöð.
- Þjóðvegur 1 liggur í gegnum bæinn.
- Miðstöð skapandi greina er í bænum og hefur verið í stöðugri sókn síðustu 11 ár.
- Góð hafnaraðstaða.
- Strandveiðar eru að jafnaði umfangsmiklar vor og sumar.
- Drifkraftur eldri borgara.
- Samstaða íbúa Stöðvarfjarðar.

Húsnæðismál

Um þessar mundir er erfitt að fá hús til leigu á Stöðvarfirði. Örfá hús hafa komið inn á söluskrá en í raun er skortur á húsnæði til kaups.

Fjarðabyggð er með virka húsnæðisáætlun sem er uppfærð árlega. Mikil gerjun er í málaflokknum og horfur eru á að á næstu misserum verði byggðar íbúðir á Stöðvarfirði. Vonir standa til að næsta verkefni verður að hefja undirbúning að byggingu leiguíbúða, meðal annars á Stöðvarfirði. Nánari grein er gerð fyrir húsnæðisáætlun Fjarðabyggðar í kaflanum um opinberar stefnur sem snerta málefni Stöðvarfjarðar.

Samkvæmt deiliskipulagi Fjarðabyggðar eru níu óráðstafaðar einbýlishúsalóðir á Stöðvarfirði. Nokkuð er um eignir í bænum þar sem ekki er búið í nema hluta úr ári. Þetta er í heildina 22% af eignum á Stöðvarfirði eða 16 einbýlishús og tvær íbúðir í fjölbýlishúsi bæjarins.

Undanfarinn áratug hefur verið unnið að því að selja íbúðarhúsnæði sem hefur verið í eigu Fjarðabyggðar, um 50 íbúðir. Allar íbúðir hafa verið seldar nema þrjár íbúðir á Breiðdalsvík. Markmiðið var að umbreyta rekstrarformi og ábyrgð á rekstri leiguhúsnæðis í Fjarðabyggð. Um 40 af þessum seldu íbúðum eru áfram reknar sem leiguíbúðir, þar af eru fjórar íbúðir á Stöðvarfirði.

Leigufélagið Bríet er óhagnaðardrifið leigufélag á almennum markaði í eigu ríkis og sveitarfélaga. Fjarðabyggð á um 5% eignarhlut í félaginu. Bríet hefur keypt 24 íbúðir af Fjarðabyggð, þar af fjórar íbúðir á Stöðvarfirði og hefur áform um að reka þær til framtíðar sem almennt leiguhúsnæði í Fjarðabyggð. Fyrir átti félagið um tíu aðrar íbúðir í leigu í Fjarðabyggð og hefur Bríet nú þegar ákveðið kaup og byggingu á átta íbúðum í sveitarfélaginu. Því er næsta verkefni að hefja undirbúning að byggingu leiguíbúða, meðal annars á Stöðvarfirði.

Fjarðabyggð er aðili að nýstofnaðri húsnæðissjálfsseignarstofnun, Brák hses, sem mun byggja leiguhúsnæði og reka fyrir tekjulága einstaklinga og fjölskyldur.

Innviðir

Í eftirfarandi texta er gerð grein fyrir stöðunni í helstu innviðum.

Rafmagn

Þriggja fasa jarðstrengur liggur í gegnum þorpið. Spennuvirki hafa verið uppfærð í samræmi við það. Heimili og fyrirtæki sem ekki þegar hafa tengst þriggja fasa rafmagni geta þannig fengið inntak samkvæmt gjaldskrá veitunnar sé þess óskað.

Fjarskipti

Ljósleiðari er í gegnum þorpið í hringtengdu ljósleiðarakerfi landsins, það er öryggisþáttur og tryggir samfellt samband. Ljósleiðari er tengdur við einstaka stofnanir en ekki íbúðarhús enn sem komið er. Heimili á Stöðvarfirði eru tengd við ljósnet þar sem hámarkshraði er 50 Mb/s.

Farsímasamband

Í þorpinu er öruggt 4G samband. GSM samband er þó stopult í einstaka húsum. Samband utan þorpsins er mjög götótt. Ótryggt farsímasamband er á leiðum frá Stöðvarfirði til næstu byggðarlaga. Frá Löndum sem er íbúðarhúsnæði norðan við þorpið er sambandið stopult svo sem í Skriðunum.

Farsímasamband á sjó er þokkalegt, það byggir á sendi á Kambanesi. Sambandið getur þó verið stopult inni á fjörðunum, þar með talið á Stöðvarfirði.

Vegamál

Þjóðvegur 1 liggur í gegnum þorpið og nýtur heilsársþjónustu samkvæmt skilgreiningu Vegagerðarinnar. Vegalengdir eru sem hér segir:

- Reyðarfjörður 44 km.
- Fáskrúðsfjörður 28 km.
- Breiðdalsvík 19 km.
- Djúpivogur 79 km.

Nokkuð er um liðið síðan langir kaflar vega um Suðurfirði voru lagðir bundnu slitlagi og vegurinn er því mjórri og fylgir landi í meira mæli en gerist í dag. Einkum er vegur á milli Stöðvarfjarðar og Fáskrúðsfjarðar barn síns tíma, tiltölulega mjór og með krefjandi hæðum og beygjum. Einbreiðar brýr eru margar á Suðurfjörðunum. Suðurfjarðavegur hefur lengi þarfnast verulegra úrbóta út frá öryggissjónarmiðum. Mikið hefur verið þrýst á ríkisvaldið til að bregðast við þessum vanda þar sem vegurinn er á þeirra ábyrgð.

Annað

Stöðvarfjarðarhöfn er vinsæl smábátahöfn staðsett utarlega í Stöðvarfirði, en fjörðurinn er stuttur og því þykir gott að gera út þaðan, enda er stutt á fengsæl mið. Mikil uppbygging hefur verið á hafnaraðstöðu bæjarins sem tryggir löndun smærri skipa. Líkt og komið hefur fram þá er búið að gefa út leyfi fyrir laxeldi í kvíum á Stöðvarfirði.

Horfur næstu ára og helstu ályktanir um forsendur

Í þessum kafla verður gerð grein fyrir líklegri þróun einstakra umfjöllunaratriða næstu fimm ár eða svo og dregnar ályktanir um helstu áhrifapætti er liggja til grundvallar.

Lýðfræðilegir þættir

Íbúum Stöðvarfjarðar hefur fækkað á undanförunum árum og fjölbreytni í atvinnulífi er ekki mikil. Eins og staðan er í dag þá fer meðalaldur íbúa hækkandi og aldursdreifing í bænum er ekki jöfn. Til að mynda er fjölmennasti aldurshópurinn 50 ára og eldri en aðeins um 6% íbúa er á aldrinum 40-49 ára.

Mikilvægir þættir sem gætu haft áhrif á íbúaþróun eru meðal annars:

- Staða á vinnumarkaði, framboð á atvinnu.
 - Um 30 störf eru unnin á Stöðvarfirði. Stærsti vinnuveitandinn í bænum er Fjarðabyggð með 13 starfsmenn. Nokkrir minni vinnustaðir eru á staðnum með alls um 14 störf og 15 mann sækja störf í Fjarðaráli á Reyðarfirði og tengdum fyrirtækjum.
 - Ekki er vitað hvort á þessu verði breytingar í náinni framtíð. Þó má velta fyrir sér hvaða möguleikar geti skapast með breyttu umhverfi og áherslum stjórnvalda um óstaðbundin störf. Mikilvægt er að huga að mögulegri vinnuaðstöðu fyrir þá sem gegna slíkum störfum.
- Eðli starfa sem í boði eru, til dæmis hvað varðar fjölbreytni þeirra.
- Þróun í nærþjónustu.
- Staða á húsnæðismarkaði.
- Samkeppnisstaða smærri byggðakjarna miðað við stærri þéttbýliskjarna og höfuðborgarsvæði, meðal annars með tilliti til samgangna.

Fjöldi íbúa á vinnusóknarsvæði

Fjarlægðir á milli staða eru ekki miklar samanber umfjöllun í kaflanum um stærð vinnusóknarsvæða og í kaflanum um vegamál. Óhætt er að segja að Reyðarfjörður (44 km), Fáskrúðsfjörður (28 km) og Breiðdalsvík (19 km) séu og verði áfram á vinnusóknarsvæði Stöðvarfjarðar. Erfiðara er að sjá fyrir sér daglega vinnusókn til Djúpavogs nema í sérstökum tilvikum og að til kæmu verulegar breytingar á vegakerfinu. Fjöldi íbúa á vinnusóknarsvæði mun því einkum ráðast af fjölda íbúa í nefndum byggðarlögum.

Horfur í atvinnumálum

Í kaflanum um atvinnumál kom fram að vinnustaðir eru fremur fáir og sveitarfélagið er stærsti vinnuveitandinn, einkum í tengslum við grunnskólann. Þróun í atvinnu mun því ekki síst ráðast af því hvort ný starfsemi muni líta dagsins ljós og því hvernig tekst til með störf óháð staðsetningu og hvort fólk vilji njóta kosta samfélagsins á Stöðvarfirði og sinna slíkum störfum.

Fiskeldi er í undirbúningi og mun vonandi skapa tækifæri í atvinnulífi Stöðvarfjarðar.

Árið 2020 voru uppi hugmyndir um uppbyggingu 100 herbergja hótels og heilsulindar á jörðinni Heyklifi á Kambanesi sunnan Stöðvarfjarðar. Fjarðabyggð hefur lokið deiliskipulagningu fyrir jörðina sem land undir ferðaþjónustu. Ekki hefur verið byrjað á þessum byggingum og því má gera ráð fyrir því að þessar hugmyndir muni ekki ganga eftir eða munu ekki ganga eftir í bráð.

Fjárhagsstaða sveitarfélagsins á næstu árum

Fjarðabyggð er fjárhagslega sterkt sveitarfélag þegar á heildina er litið. Geta samstæðu Fjarðabyggðar til að greiða af skuldum og standa jafnframt í töluverðum framkvæmdum er mikil vegna handbærs fjár frá rekstri. Rekstrareiningar Fjarðabyggðar standa þó misjafnlega vel.

Almennt er A hluti samstæðunnar með mun rýrari afkomu og dugar handbært fé þess rekstrarhluta ekki fyrir stórum framkvæmdum og greiðslu afborgana af lánum hvers árs. Hér er verið að tala um hina eiginlegu þjónustu sem sveitarfélagið veitir og kostuð er af skattfé. Vanda þarf rekstur A hlutans og þar skiptir mestu að handbært fé frá rekstri A hluta verði aukið og fjárfestingar A hluta verði lækkaðar frá því sem verið hefur. Vísitölutengdar langtímaskuldir Fjarðabyggðar námu um 4,5 milljörðum króna í árslok 2021. Verðbólga í mars 2022 er um 7,6 % sem þýðir um 342 milljóna króna hækkun á skuldum á ársgrundvelli. Til skemmri tíma minnkar handbært fé ekki í samræmi við verðbólgu en gerir það svo til lengri tíma. Verðbólga hækkar hins vegar strax skuldaviðmið sveitarfélagsins. Mikil lækkun tekna rýrir rekstrarniðurstöðu og handbært fé frá rekstri að óbreyttum rekstrarútgjöldum sem skerðir alla möguleika Fjarðabyggðar.

Þróun húsnæðismála á næstu árum

Í kaflanum um stöðu í húsnæðismálum kom fram að Fjarðabyggð hefur forgöngu um að byggt verður íbúðarhúsnæði á næstum misserum. Því má ætla að framboð á húsnæði til leigu aukist í náninni framtíð. Skoða þarf leiðir til þess að auka hvata til byggingar á húsnæði til kaups.

Sérstaða byggðarlagsins og vægi hennar á komandi árum

Stórbrotin náttúra Stöðvarfjarðar mun án efa verða mikilvægari sérstaða þegar fram líða stundir og skiptir miklu fyrir ferðaþjónustu en einnig þegar fólk sem kys friðsælt og stórbrotið umhverfi velur sér stað til búsetu.

Miðstöð skapandi greina, Sköpunarmiðstöðin gefur Stöðvarfirði ákveðna sérstöðu. Sveitarfélagið og ríki hafa stutt við starfsemina. Sköpunarmiðstöðin hefur verið í samstarfi við grunnskólann um kennslu og skapandi greinar. Áfram má gera ráð fyrir aukinni starfsemi. Fyrirtæki í kaffibrennslu er um þessar mundir að flytja inn í Sköpunarmiðstöðina. Fornleifar á Stöð skapa ótvíræða sérstöðu sem skipta mun máli á komandi árum ef rannsóknir halda áfram. Brekkan er mjög mikilvægur þjónustu – og samkomustaður og á sér töluvert langa sögu. Þar vegur þáttur starfsfólks þungt.

Starf eldri borgara er mikið og gott innlegg í samfélagið á Stöðvarfirði. Það er líflegt og er rekstur hins vinsæla Salthúsmarkaðar í höndum félagsins. Samheldni og samstaða íbúa er áberandi og verður áfram mikilvæg. Að endingu má nefna að smábátaútgerð er umfangsmikil á vor- og sumarmánuðum. Umfang útgerðar gengur þó í bylgjum í og við Stöðvarfjörð líkt og á öðrum svæðum.

Innviðir og möguleg þróun þeirra á komandi árum

Líklegt má telja að í náninni framtíð verði af hálfu ríkis, sveitarfélags og íbúa farið í átaksverkefni um að tengja heimili og vinnustaði í smærri þéttbýliskjörnum landsins við ljósleiðara. Vísbendingar um að markaðurinn muni ekki bæta úr þörfinni einn og sér verða æ ljósari. Stöðvarfjörður er ekki inn í ljósleiðaráætlun Mílu fyrir árið 2022. Hins vegar er á áætlun Mílu að byrja að tengja ljósleiðara til notenda á Stöðvarfirði á næsta ári, eða árið 2023. Það má búast við því að verkefnið taki tvö til þrjú ár, það er að tengja öll staðföng á staðnum. Ekki er búið að áfangaskipta bænum en seinnipart árs 2022 á að liggja fyrir hvað verður tengt á næsta ári. Þessar upplýsingar komu fram í svari frá Mílu við fyrirsögn verkefnisstjóra um fyrirhugaða ljósleiðaratengingu á Stöðvarfirði.

Þróun í farnetum er í átt að hraðvirkari netum, svo sem 4G og 5G. Það þýðir meðal annars að langdrægni hvers sendis er minni en senda í eldri kerfum. Líklegt má telja að markaðurinn muni leiða til þess að íbúum í þéttbýliskjörnum bjóðist áfram gott samband en ekki er gott að átta sig á því hvernig markaðurinn muni bregðast við þörfum fyrir (öryggis) fjarskipti, meðal annars tengingar á og við þjóðveg. Líklegt má telja að það þurfi að leita til stjórnvalda um aðgerðir/úrbætur á þeim köflum sem erfiðastir eru. Það á mögulega einnig við um TETRA-kerfið en þar er öryggisþátturinn að sjálfsögðu í fyrirrúmi. Samkvæmt upplýsingum á korti Neyðarlínunnar frá 2019 á vef fyrirtækisins er netið orðið nokkuð þétt á láglandi á Austfjörðum⁶.

Án efa verður unnið áfram að vegabótum á Suðurfjarðavegi á næstu árum en þó eru í vegaáætlun 2020 – 2024⁷ ekki ætlaðir fjármunir í það verk. Þó er vakin athygli á því að ætlaðar eru 500 milljónir króna í að breikka brýr á landinu öllu á hverju ári á umræddu tímabili. Að hvaða marki þeir fjármunir nýtast Suðurfjarðarvegi kemur ekki fram í áætluninni fljótt á litið.

Snertifletir við helstu opinberar áætlanir

Hér á eftir fer stutt reifun á helstu stefnum Fjarðabyggðar er varða sveitarfélagið í heild og í sumum tilvikum einstaka byggðarkjarna. Auk þeirra stefna sem hér eru nefndar er vinna hafin við gerð áhættumats fyrir Stöðvarfjörð.

⁶ <https://www.112.is/tetra>

⁷ <https://www.althingi.is/altext/150/s/1943.html>

Menningarstefna Fjarðabyggðar 2019 – 2021

Í formála stefnunnar segir:

Fjarðabyggð er fjölkjarna menningarsamfélag sem fagnar fjölbreytileika og skapandi hugsun. Menning er grundvallarþáttur í hverju samfélagi og mikilvægur hlekkur í vaxtar – og þróunar möguleikum þess.

Tækifæri til að skapa og njóta menningar er hverjum einstaklingi mikilvæg óháð aldri, stöðu og búsetu, enda er menning órjúfanlegur hluti af sjálfsmynd einstaklingsins og sjálfstjórningu hans.

Metnaðarfullt menningarlíf í sveitarfélaginu kristallast í samvinnu, virkri þátttöku íbúa, virðingu fyrir náttúru og menningarverðmætum og samnýtingu auðlinda sveitarfélagsins⁸.

Rétt er í því sambandi að benda á hlutverk Menningarstofu. Í stefnu segir í kafla 1 um menningarþátttöku: „Menningarstofa er vöktunaraðili menningarumhverfis í Fjarðabyggð, sem felst í að greina þarfir ólíkra hópa og koma til móts við þarfir og langanir sem flestra.“ Í stefnunni er enn fremur getið um á samning sveitarfélagsins við Sköpunarmiðstöðina á Stöðvarfirði.

Ferðamálastefna 2020 - 2021

Í Ferðamálastefnu Fjarðabyggðar er fjallað um móttöku farþegaskipa með Eskifjarðarhöfn sem megin áfangastað. Markmið sveitarfélagsins er að innviðir þess verði sem best í stakk búnir til að taka á móti farþegum og að skilgreina áfangastaði sem munu henta gestum sem koma með farþegaskipum⁹. Í ljósi þessara markmiða er óhætt að vinna nánar með Stöðvarfjörð sem hentugan viðkomustað farþega.

Einnig er fjallað um opnunartíma sundlauga. Samkvæmt Ferðamálastefnu Fjarðabyggðar á að efla sundlaugar á hverjum stað og samræma opnunartíma. Opnunartími sundlaugarinnar á Stöðvarfirði er aðeins yfir sumartímann og opnar seint og lokar tiltölulega snemma á daginn og því er ljóst að hægt er að gera mun meira í þessum málaflokki til að mæta þörfum heimamanna og ferðafólks.

Fram kemur í fimmta kafla að „Fjarðabyggð á tjaldsvæði í hverjum firði sem nýttast ferðamönnum sem eru með eigin búnað. Fjarðabyggð telur að byggja þurfi upp tjaldsvæði og skilgreina hlutverk þeirra miðað við aðstæður og staðsetningu“. Enn fremur stendur „tjaldsvæðið á Stöðvarfirði verði bætt með aðstöðu fyrir húsbíla og hjólhúsi og sett upp nýtt hreinlætis – og þjónustuhús en skoða þarf hvort núverandi staðsetning bjóð upp á slíkar endurbætur.“

Í kafla sex segir um náttúruperlur og áfangastaði: „Fjarðabyggð er rík af fallegri og fjölbreyttri náttúru... og vill byggja upp áhugaverða og góða áfangastaði fyrir ferðamenn þar sem þeir geta notið fjölbreyttrar náttúru“. Einnig er fjallað um kortlagningu ferðasegla og stöðu þeirra. Í kafla átta er fjallað um skilti, merkingar og upplýsingamiðstöðvar. Meðal annars er komið inn á að með vegi um Öxi muni Stöðvarfjörður síður verða í alfaraleið. Mæta þurfi þessum breytingum með góðum upplýsingum og merkingum. Meðal annars merkingum á áningarstöðum, þjónustu og náttúruperlum.

⁸ <https://www.fjardabyggd.is/Media/endurskodud-menningarstefna-fjardabyggdar-2019-202.pdf>

⁹ <https://www.fjardabyggd.is/Media/ferdamalastefna.pdf>

Húsnæðisáætlun 2022

Í húsnæðisáætlun koma fram þrjár sviðsmyndir eða spár um þörf fyrir fjölgun íbúða til að uppfylla þörf:

	Tegund	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031
Háspá	Árleg þörf	13	14	33	71	111	30	14	8	14	15
	Uppsöfnuð þörf	13	27	60	131	242	272	286	294	308	323
Miðspá	Árleg þörf	13	14	11	14	14	10	14	12	10	15
	Uppsöfnuð þörf	13	27	38	52	66	76	90	102	112	127
Lágspá	Árleg þörf	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Uppsöfnuð þörf	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Samkvæmt miðspá er þörf fyrir fjölgun um 10 - 15 íbúðir á ári næstu tíu ár. Spurning er í hvaða mæli þessi uppbygging gæti átt sér stað á Stöðvarfirði.

Í áætluninni segir „Fjarðabyggð vill leitast við að tryggja öllum íbúum jafnan aðgang að þjónustu sveitarfélagsins óháð búsetu þeirra og aðstöðu til að þiggja hana, m.a. með bættum samgöngum eða með því að tryggja þjónustuna sem næst þjónustuþegum¹⁰.“

Fjallað er um áherslur sveitarfélagsins og þær snúa ekki síst að því að leysa úr þörf fyrir íbúðir fyrir eldra fólk sem vill laga húsnæði að breyttum þörfum. Þá er komið inn á möguleika á stofnstyrkjum til félaga um íbúðabyggingar.

Samkvæmt skipulagi er níu óúthlutaðar einbýlishúsalóðir á Stöðvarfirði.

Fjölskyldustefna Fjarðabyggðar

Í stefnunni kemur fram framtíðarsýn, leiðarljós, meginmarkmið, stefna og markmið til næstu þriggja ára. Stefnan er metnaðarfull og tekur jafnt til alls sveitarfélagsins¹¹. Megin þema stefnunnar er að mæta fjölskyldum í vanda og veita viðeigandi aðstoð svo að einstaklingar geti vaxið og dafnað og tekið þátt í samfélaginu. Sveitarfélagið hefur lagt metnað í að búa til þannig umgjörð að fólk vilji búa í Fjarðabyggð og reynt er að búa til hvata til bæði áframhaldandi búsetu og að gera sveitarfélagið að fýsilegum búsetukosti fyrir fólk sem íhugar að flytja þangað.

Umhverfis – og loftlagsstefna Fjarðabyggðar 2020 - 2040

Fjarðabyggð er sveitarfélag þar sem virðing er borin fyrir náttúru, umhverfi, samfélagi og menningarminjum. Stefna sveitarfélagsins í umhverfismálum er að vera til fyrirmyndar í hverju því sem tengist verndun og viðhaldi náttúru og umhverfis, velferð íbúa og varðveislu menningarminja¹².

Í umhverfis– og loftlagsstefnu er meðal annars komið inn á loftlagsmál, lýðheilsu og sjálfbærni. Fjarðabyggð er þátttakandi í verkefninu um heilsueflandi samfélag. Meginmarkmið verkefnisins er að áhersla er lögð á að líkamleg og andleg heilsa og líðan íbúa sé höfð í fyrirrúmi í allri stefnumótun á vegum sveitarfélagsins. Fjarðabyggð leggur áherslu á skógrækt og lagningu göngu– og hjólastíga svo að fátt eitt sé nefnt sem mun nýtast verkefninu Sterkur Stöðvarfjörður.

¹⁰ <https://www.fjardabyggd.is/Media/fjardabyggd-husnaedisaaetlun-2022-2.pdf>

¹¹ <https://www.fjardabyggd.is/Media/fjolskyldustefna-fjardabyggdar.pdf>

¹² <https://www.fjardabyggd.is/Media/umhverfis-og-loftlagsstefna-fjardabyggdar1.pdf>

Stefnuhættir í fiskeldi

Framtíðarsýn og markmið Fjarðabyggðar í þessum málaflokki er skilgreind nánar í þessu stefnuskjali um fiskeldi. Þá er einnig komið inn á hagsmuni sveitarfélagsins í skipulagsmálum, varðveislu ósnortinnar náttúru og áhættustjórnun auk möguleika fyrir samfélögin á fjörðunum¹³. Reikna má með að fiskeldi í Stöðvarfirði hefði í för með sér bæði tækifæri og víðsjár og því nauðsynlegt að hafa stefnuna í huga þegar tekin er umræða um þessa þætti og eftir atvikum skilgreind markmið tengd fiskeldi.

Áhrifaleysi sveitarfélagsins er veikur punktur sem þarf að laga með þrýstingi á ríkisvaldið. Fjarðabyggð, þar sem stór hluti fiskeldis í landhlutanum er, hefur sett stefnu um fiskeldi þar sem lögð er áhersla á að eldið verði sjálfbært, burðarþolsmat fjarða ákvarði umfang fiskeldis á hverjum stað og regluverk og skilvirkt eftirlit haldið til að lágmarka hugsanleg neikvæð áhrif. Einnig er farið fram á að eyðifirðir verði lokaðir fyrir fiskeldi og sérstaða ósnortinnar náttúru verði varðveitt. Með þessu er verið að vernda verðmæt svæði og draga úr mögulegum ruðningsáhrifum fiskeldis á aðra starfsemi, t.a.m. ferðapjónustu.

Aðalskipulag Fjarðabyggðar til næstu 20 ára

Aðalskipulag er skipulagsáætlun fyrir sveitarfélagið og skal taka til alls lands viðkomandi sveitarfélags. Í aðalskipulagi setur sveitarstjórn fram stefnu sína um landnotkun, byggðapróun, byggðamynstur, samgöngu- og þjónustukerfi og umhverfismál í sveitarfélaginu. Í aðalskipulagi er lagður grundvöllur fyrir deiliskipulagsgerð einstakra svæða í sveitarfélaginu.

Þann 28. apríl 2022 staðfesti Skipulagsstofnun nýtt aðalskipulag Fjarðabyggðar 2020-2040 og féllu þá eldri áætlanir um skipulagsmál sveitarfélagsins úr gildi. Styrkur Fjarðabyggðar, sem sveitarfélags og samfélags, felst í einstökum búsetugæðum, þar sem íbúum líður vel og þeir hafa ríkuleg tækifæri til að njóta hæfileika sinna í starfi og leik. Gæðin byggjast á vönduðu og örvandi umhverfi ásamt varðveislu náttúrunnar í sátt við sjálfbæra nýtingu. Byggðakjarnarnir sjö hafa áhugaverð sérkenni hver um sig og mynda samstæða heild vinnusóknar, þjónustu og afþreyingu, ásamt dreifbýli.

Svæðisskipulag Austurlands

Svæðisskipulag Austurlands afmarkast af eftirfarandi sveitarfélögum; Vopnafjörður, Fjarðabyggð, Fljótshálsahreppur og Múlaþing. Er þetta í fyrsta skipti sem sameiginlegt svæðisskipulag er unnið fyrir Austurland og því ákveðið tímamóta plagg¹⁴.

Markmið sveitarfélaga á Austurlandi er að landshlutinn verði sífelld eftirsóknarverðari til búsetu, starfa og ferðalaga. Svæðisskipulag Austurlands er ætlað að stuðla að þessum markmiðum með því að samstillta stefnu sveitarfélaganna á sviði umhverfis, samfélags og menningar. Einn megintilgangur með svæðisskipulagi er að auðvelda sveitarfélögum að forgangsraða verkefnum við innviðauppbýggingu á Austurlandi.

Á Austurlandi er ekki talið æskilegt að leggja höfuðáherslu á einn kjarna umfram aðra þar sem á svæðinu eru margir rótgrónir byggðarkjarnar, langt á milli sumra þeirra og torfært á veturna. Samkvæmt svæðisskipulagi er stefnt að því að unnið verði að því að bæta vegi, breikka brýr og gera jarðgöng til að stytta ferðatíma á milli bæjarkjarna. Mörkuð er stefna um raforku og fjarskipti í

¹³ <https://www.fjardabyggd.is/Media/cusershelga.gdesktopstefnuthaettir-i-fiskeldi.pdf>

¹⁴ https://austurbru.is/wp-content/uploads/2022/07/Svaedisskipulag_Austurlands_04072022.pdf

svæðisskipulagi en þar segir að tryggð verði fullnægjandi tenging Austurlandskerfisins við meginflutningskerfi Íslands. Tryggður verði aðgangur að þriggja fasa rafmagni í öllum byggðarkjörnum landshlutans og að lokið verði við lagningu ljósleiðara um allt svæðið ásamt því að farsímasamband verði tryggt.

Í drögum að Svæðisskipulagi Austurlands er að finna stefnu um minjar og sögu. Lögð verði áhersla á að draga fram og kynna sögur og sögustaði sem mynda söguþræði landshlutans og stuðla að nýtingu þeirra við vöruþróun og markaðssetningu í ferðaþjónustu og öðrum greinum. Vinna á að því að skrá fornleifar á svæðinu og að staðið verði vörð um verðmætan byggingararf og menningarminjar. Munu þessar áherslur án efa gagnast verkefninu Sterkur Stöðvarfjörður þar sem fundist hafa mikilvægar fornleifar inn á Stöð og eru íbúar áhugasamir um að gera Stöðvarfjörð að miðstöð fornleifa á Austurlandi. Athuga skal að þegar þessi texti var ritaður sumarið 2022 var ekki búið að formlega samþykkja Svæðisskipulag Austurlands en úrvinnsla úr umsögnum sem bárust vegna þess, hófst um haustið.

Stöðvarfjörður er ekki dreginn sérstaklega út fyrir sviga í svæðisskipulagi Austurlands en ljóst er að allar úrbætur er varða samgöngur sem og aðrar úrbætur, verða bænum til góðs.

Strandsvæðisskipulag

Um þessar mundir er verið að vinna að strandsvæðisskipulagi fyrir Austfirði og er sú vinna á ábyrgð Skipulagsstofnunnar¹⁵. Hefur verið skipaður vinnuhópur fyrir þessa vinnu og þar á Fjarðabyggð fulltrúa og er verið að kalla eftir athugasemdum varðandi tillögur vinnuhópsins um skipulagið.

Áherslur í strandsvæðisskipulagi eiga að byggja á stefnu um skipulag haf– og strandsvæða sem er sett fram í landsskipulagsstefnu. Jafnframt skal gætt að því að samræmi sé við aðalskipulag aðliggjandi sveitarfélaga. Þá er einnig horft til annarra áætlana stjórnvalda er varða nýtingu og vernd á strandsvæðum.

Unnið er strandsvæðisskipulagi á Austfjörðum um framtíðarnýtingu og vernd strandsvæðis. Samkvæmt íslenskum skipulags– og byggingarlögum sjá sveitarfélög um skipulag og framkvæmdaleyfi svæða innan við 115 metra frá stórstraumsfjöru, en strandsjór utan við 115 metra er ríkiseign. Þessi skipting getur gert samþættingu strandsvæðisskipulags flóknari í framkvæmd heldur en skipulag á landi. Áhersla er á að sveitarfélög fái skipulagsvald yfir víkum og fjörðum og forræði yfir gjaldtöku hins opinbera af sjávarútvegi og fiskeldi.

Leiðarljós skipulagsins eru: sjálfbær þróun, heildarsýn á málefni hafsins og vistkerfisnálgun, viðnámsþróttur gagnvart samfélags– og umhverfisbreytingum, lífsgæði og samkeppnishæfni. Þessi leiðarljós munu nýtast við vinnu á verkefnisáætlun og hægt að tengja þau við áherslur frá íbúðingum. Á Stöðvarfirði er smábátahöfn og er tekið tillit til hennar þegar skipulagið var unnið.

SVÓT - greining

SVÓT er greinandi aðferð sem notuð er til að átta sig á þeim þáttum í umhverfinu og samfélaginu sem geta haft áhrif á viðfangsefnið. SVÓT er skammstöfun fyrir **S**tyrkleikar, **V**eikleikar, **Ö**gnir og **T**ækifæri. Í SVÓT greiningu er upplýsingum safnað um innri og ytri þætti sem gefa haft áhrif á þróun fyrirtækja, eða í þessu tilfelli, áhrif á þróun Stöðvarfjarðar. Með vinnu með SVÓT verður til listi yfir styrkleika og

¹⁵ <https://www.hafskipulag.is/media/pdf-skjol/Strandsvaedisskipulag-Austfiridir-greinargerð.pdf>

veikleika sem kom fram við greiningu og einnig listi yfir ógnanir og tækifæri sem verður til við skoðun á umhverfinu. Við greiningu á Stöðvarfirði með aðferðarfræði SVÓT, dró verkefnisstjórn eftirfarandi þætti sem gætu haft áhrif á þróun Stöðvarfjarðar.

S	V	Ó	T
Styrkleikar	Veikleikar	Ógnir	Tækifæri
• Blómleg félagasamtök og sjálfbæðastarf • Starfandi leik-, grunn- og tónlistarskóli • Einstakar náttúruperlur • Menning og nýsköpun • Fornleifar og söfn • Hluti af stærra og stöndugu sveitarfélagi, sterkt samfélag • Gjöful fiskimið, góð hafnaraðstaða	• Fækkun íbúa og skökk aldursdreifing • Skortur á íbúðar- og atvinnuhúsnæði • Suðurfjarðavegur þarfnast úrbóta • Smæð atvinnumarkaðar á Stöðvarfirði • Fjarskiptamálum ábótavant	• Fólksfækkun • Hækkandi verð á aðföngum vegna flutningskostnaðar • Íbúðarhúsnæði haldist ekki í heilsársbúsetu • Meiri skerðing á þjónustu, núverandi þjónusta standi ekki til boða • Skipulagsvald sveitarfélagsins nær ekki til fjarðarins • Ófullnægjandi löggjöf um fiskeldi	• Óstaðbundin störf • Ferðaþjónusta / auknir möguleikar til afþreyingar • Fiskeldi og afleidd störf • Átak í umhverfis- og skipulagsmálum • Fegrun umhverfis og heilsuefning • Balinn - skipuleggja og nýta svæðið • Fornleifarannsóknir á Stöð • Menning og nýsköpun • Aukin tækifæri til náms á framhalds- og háskólastigi

Styrkleikar: Blómleg félagasamtök og sjálfbæðaliðastarf. Starfandi leik-, grunn- og tónlistarskóli. Stórskorið og fallett umhverfi, einstakar náttúruperlur. Menning og nýsköpun. Fornleifar og söfn. Hluti af stærra og stöndugu samfélagi. Gjöful fiskimið, góð hafnaraðstaða.

Veikleikar: Fækkun íbúa og skekkt aldursdreifing. Skortur á íbúðar- og atvinnuhúsnæði. Suðurfjarðavegur þarfnast úrbóta. Smæð atvinnumarkaðar. Fjarskiptamálum ábótavant.

Ógnir: Fólksfækkun. Hækkandi verð á aðföngum vegna flutningskostnaðar. Að íbúðarhúsnæði haldist ekki í heilsársbúsetu. Meiri skerðing á þjónustu og núverandi þjónusta standi ekki til boða. Skipulagsvald sveitarfélagsins nær ekki til fjarðarins. Ófullnægjandi löggjöf um fiskeldi.

Tækifæri: Óstaðbundin störf. Ferðaþjónusta. Fiskeldi og afleidd störf. Átak í umhverfis- og skipulagsmálum. Fegrun umhverfis og heilsuefning. Balinn, skipuleggja og nýta svæðið. Fornleifarannsóknir á Stöð. Menning og nýsköpun. Aukin tækifæri til náms á framhalds- og háskólastigi.